

Giver grundloven ret til abort?

I USA venter man i spænding på højesterets dom om retten til abort. Men står der noget om retten til abort i den amerikanske grundlov? Og hvordan er det med den danske grundlov?

WEEKENDPANELET

JENS PETER CHRISTENSEN (f. 1956)

Har været højesteretsdommer siden 2006. Forinden professor i stats- og forvaltningsret ved Aarhus Universitet. Har været formand for en lang række lovforberedende udvalg.

De andre medlemmer af Weekendpanelet:

BERTEL HAARDER

EMILIA VAN HAUEN

THOMAS BORCHERT

ELISABETH DONS CHRISTENSEN

SAMIRA NAWA

JEANETTE VARBERG

Giver grundloven ret til abort? I Danmark behøver man ikke være jurist eller af andre grunde spidsfindig for at svare på det spørgsmål. Man kan bare slå op i grundloven og læse teksten. Der står ikke et ord om abort. Hvis man er grundig, kan man give sig til at læse betænkningen fra den danske forfatningskommission, der forberedte vores nuværende grundlov fra 1953. Der står heller ikke et ord om abort. Til slut kan man kaste sig over Den Grundlovgivende Rigsforsamlings forhandlinger i 1848-49 for at lede. Men også dér vil man lede forgæves. Ingen forestillede sig, at grundloven skulle give ret til abort.

Hvis man var amerikaner, kunne man på samme måde kaste sig over den amerikanske grundlov og lede efter retten til abort. Og man ville komme til samme resultat som i Danmark. Der står ikke et ord om retten til abort. Den amerikanske grundlovs *founding fathers* forestillede sig heller ikke et øjeblik sådan en ret. Alligevel venter alle nu i spænding på den amerikanske højesterets dom i en sag om, hvorvidt den amerikanske grundlov sikrer retten til abort. Hvordan kan det nu hænge sammen?

Ligesom i Danmark er det i USA til syvende og sidst Højesteret, der afgør, hvordan grundloven skal fortolkes. Men i USA går fortolkningen anderledes til end herhjemme. I USA er der tradition for at betragte grundloven som et såkaldt levende dokument, som det er op til dommerne at give indhold ud fra, hvad de mener er tidens behov. Tankegangen minder om den, der i Europa sætter sit præg på EU-Domstolens og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols virksomhed.

Forestillingen om grundloven som "et levende dokument" har i en række tilfælde ført til, at den amerikanske højesteret har erklæret love, der er vedtaget af de enkelte amerikanske delstater politiske flertal, grundlovsstridige. Det

gælder f.eks. lovgivning, som forbyder abort. Flertallet i Højesteret har som begrundelse for, at grundloven sikrer ret til abort, henvist til et abstrakt princip om retten til *privacy*. Det er svært at oversætte, men betyder efter ordbogen retten til "privatliv".

En sådan ret står der ikke noget om i den amerikanske grundlov. Dommerne har selv fundet på det og givet det grundlovskraft. Og de bestemmer selv fra sag til sag, hvad der nærmere skal ligge i dette princip.

I Danmark ville vi kalde den slags for juridisk frihåndstegning. De fleste herhjemme ville nok også mene, at det må være op til folkevalgte politikere, og ikke til dommere, at bestemme, hvordan abortlovgivningen skal se ud.

Men amerikanerne tænker anderledes. Eller har i hvert fald gjort det. For med de seneste dommerudnævnelser er der efterhånden en del af den amerikanske højesterets dommere, der hælder til den opfattelse, at man skal være tilbageholdende med at betragte

grundloven som "et levende dokument", fordi den opfattelse sætter domstolene for højt i det samlede statsstyre.

Hvorfor skulle ni dommere i højesteret i Washington være de nærmeste til at vurdere, hvad den moralske og samfundsmæssige udvikling i synet på retten til abort tilsiger? Mange mener, at det spørgsmål er de folkevalgte i Kongressen og i de enkelte delstater langt mere egnede og demokratisk legitimerede til at afgøre.

Synspunktet er, at hvis man betragter grundloven som "et levende dokument", så får man, som den nu afdøde amerikanske højesteretsdommer Antonin Scalia har udtrykt det, et styre af *judicial aristocrats* i stedet for et styre af folkevalgte.

Efter Scalias opfattelse har politikerne for lidt blik for dette. De er blot optaget af, om de er enige i dommeres resultater, men mangler blikket for den forvridding af det demokratiske system, som domstolsaktivisme kan føre med sig. Hans opfattelse var, at den

amerikanske grundlov bør betragtes som et juridisk dokument, der *means what it says and says what it means*. Man skal altså som dommer tage grundloven på ordet - og ikke digte videre på den og forsøge at lægge sin egen moralske eller politiske opfattelse ind i den. Skal grundloven ændres, må det være op til de folkevalgte politikere, ikke til dommerne.

Skal man sige det kort, må man konstatere, at den danske Højesterets tradition for grundlovsfortolkning flugter med den opfattelse, at det ikke er dommeres opgave at indfortolke regler og principper i grundloven, som ikke fremgår af grundloven selv. I modsætning til USA er der derfor herhjemme heller ingen politisk kamp om udnævnelse af Højesterets dommere. De fleste vil nok mene, at det er godt, at jura og politik på denne måde holdes adskilt. Men i USA har man tradition for at tænke anderledes. Den kommende dom i den amerikanske sag om retten til abort vil vise, om traditionen er under opbrud.

Historieskrivning løser ikke problemerne i dagens Grønland

MIKE STOLTENBORG SØRENSEN
Cand.mag. i historie, politisk medarbejder, København

I starten af maj fortalte DR en trist historie om grønlandske kvinder i den fødedygtige alder, der fra slutningen af 1960'erne og ti år frem fik opsat en spiral - mange uden at give samtykke. Historien har vakt berettiget forargelse i både Grønland og Danmark, der nu har sat gang i en udredning af spiralskandalen. Næsten sideløbende har Grønlands parlament nedsat en kommission til at undersøge, om

Danmark levede op til FN's krav om afkolonisering, da Grønland blev et amt i Danmark i 1953.

Hvad skal der til for at udrydde de stadig alt for store sociale problemer i Grønland? Halvdelen af grønlandske unge mellem 15 og 34 år voksede op med alkoholproblemer i barndomshjemmet. I samme aldersgruppe oplevede 30-40% vold i barndomshjemmet, mens 40% af kvinderne havde været udsat for seksuelle overgreb, før de fyldte 18 år. Rapporten fra Statens Institut for Folkesundhed (2021)

viser en klar og statistisk sikker sammenhæng mellem belastninger i barndommen og senere selvmordstanker og forsøg. Grønland har den højeste selvmordsrate i verden.

Sidste år blev der anmeldt 249 seksualforbrydelser mod børn under 15 år i Grønland. Året før blev der anmeldt 338 seksualforbrydelser mod børn i en befolkning, der er mindre end Vejles. I forhold til Danmark blev der anmeldt mere end seks gange så mange voldsepi-

soder per indbygger. Det svarer til godt fire voldssager om dagen. Politimesteren appellerer til at ændre måden at drikke alkohol på, da alkohol spiller en væsentlig rolle i sagerne om vold og seksuelle overgreb. Det lyder som en rigtig god idé.

Spiralkampagnen var et overgreb mod grønlandske kvinder og burde aldrig være sket. Men er det kun et problem, fordi Danmark var involveret? Vi kan i hvert fald konstatere, at fordømmelsen af de mange grønlandske børn, der vokser op

med vold, alkohol og overgreb, stort set er fraværende til sammenligning.

Man kan frygte, at den grønlandske nationalisme og fjendtlighed mod Danmark står i vejen for at tage det nødvendige opgør med de beskæmmende sociale problemer, der stadig er en skamplet på rigsfællesskabet. Ny historieskrivning gør ingen forskel for et omsorgssorgsvigtet barn i dagens Grønland.